

בלבוע צנון ולנוח: איך לשפר את הביצועים ולהיות יעילים? מבוסס על לקו"ש כג/224

איך אתם פותחים את הבוקר שלכם? מה המשימה הראשונה שאתם מבצעים בתחילת היום? רוב בני האדם אוהבים להתחיל נינוחים בפעולה אהובה. מוזגים כוס קפה, מדפדפים על העיתון, מתחברים למציאות ולעצמם ויוצאים לדרך הארוכה של יום העבודה.

אבל קראתי תיאוריה הפוכה שמשנה לחלוטין את סדר העדיפויות. הראשון שאמר אותה היה הסופר האמריקאי מארק טוויין: "אם נגזר עליך לאכול היום צפרדע, תבלע אותה דבר ראשון על הבוקר. אם נגזר עליך לאכול שתי צפרדעים, תתחיל את היום עם זו הגדולה יותר". בתקופה האחרונה תופסת התפיסה הזו אומץ והיא הולכת ומתפשטת יותר ויותר.

כמובן, יהודי לא אוכל צפרדעים, אז נאמר משהו כמו: "אם נגזר עליך לאכול היום צנון, תאכל אותו בבוקר...". הרעיון הוא שצריך להתחיל את היום עם המשימה החשובה שאנחנו **הכי לא רוצים לעשות אותה**. שדוחים ודוחים כדי לא להגיע אליה. לכל אחד יש משימה שהוא לא מצליח להגיע אליה. הוא אמור להגיש עבודה או להתכונן למבחן, אבל הוא רק בודק מייל, מרים טלפון, יוצא להליכה, והנה ברח היום והוא לא הצליח לממש את התוכניות הטובות.

(הסיבות העמוקות לדחיינות הן כפולות: או כי הוא חושש **להצליח** או כי הוא חושש **לא להצליח**. אחד הוא טיפוס פרפקציוניסט ופחד שהוא לא יעמוד במשימה במלואה, ולכן דוחה ודוחה כדי לא להתמודד עם הפחד. והאחר הוא בדיוק הפוך: הוא חושש להצליח במשימה ואז סדר החיים המוכר שלו ישתנה ויתהפך, ולכן הוא דוחה את הביצוע כדי לא להתמודד עם יציאה מאזור הנוחות).

כך או כך, הדרך לייצר יום מלא אנרגיה הוא לבלוע את הצנון מיד בתחילת היום. זה עובד כך: לפני ההליכה לישון בלילה, נסדר לעצמנו את המשימות החשובות למחר, ואז נשאל את עצמנו: מבין המשימות החשובות, מהי זו שאנחנו הכי הולכים לדחות ולדחות? ודווקא איתה נתחיל את היום. הניצחון הקטן על הבוקר, יוריד את הלחץ ששוכב מאחורי הראש, אבל הרבה יותר חשוב: ימלא אנרגיה, יעילות, אומץ ושליטה בחיים.

עד כאן התיאוריה, אבל כמובן, מדובר בלא פחות ממהפכה: התרגלנו לחשיבה ליברלית שכותרתה היא: תהיה נאמן לעצמך ואל תקשיב לאלו שרוצים לשנות אותך, אל תזעזע את אזור הנוחות שלך ותזרום רק עם מהלך החיים הטבעי. כולנו מוכרחים היום לברור מילים ולא לפגוע באף אחד, כי אסור לומר שום מילה שמזעזעת את הריפוד הנוח שסידר האדם תחת הרגליו.

והנה באה גישה שאומרת: המפתח לחיים מאושרים נמצא דווקא במאבק נגד הטבעיות וביכולת לעשות משהו שלא אוהבים. דווקא הניצחון על הבוקר, מייצר אנרגיה ואומץ.

נדמה שהיהדות והחסידות מדברים דרך הגרון של מארק טוויין... כי התפיסה התורנית היא שנועדנו להעפיל אל מעבר לעצמנו. לייצר גרסה יותר טובה של מה שאנחנו באופן טבעי. איוב אמר: "אדם לעמל יולד". הוי אומר שנועדנו להפתיע ולעשות את הבלתי צפוי. חכמים אמרו: "לא יגעת אל תאמין". אם לא שלטת במידות, הפתעת וטיפסת אל מה שמעבר לעולם הגשמי – לא התחלת את היום.

לכן קבע הקב"ה בטבע האדם, שאנחנו משתוקקי ניצחון. תאבי התגברות והעפלה על עצמנו – ודווקא ההפתעה על הבוקר, הופכת את כל היום לבלתי רגיל.

סיפור כדוגמה לכך: האדמו"ר הצמח צדק היה זוכה לחוות התגלות רוחנית של סבו, האדמו"ר הזקן, לפני תפילת השחרית. כשעלו לו שאלות שונות בהלכה ובדרכי החיים, היה מתעטף בטלית בבוקר וזוכה להתגלות עליונה של סבו, שהיה משיב על השאלות.

פעם עמד בפני שאלה קשה והמתין בציפיה לראות פני סבו. ואולם עיניו נאטמו ולא זכה לחוות את רבינו הזקן. הצטער הצמח צדק מאוד ופתאום הבין הכול. בדרכו לבית הכנסת, עצר אותו סוחר בדרכו

לשוק וביקש הלוואה להתחיל את היום. הצמח צדק מיהר לבית הכנסת ואמר שאחרי התפילה יוכל להלוות לו. כעת הרגיש כי בשל ההתעלמות מצער הסוחר, הפסיד את סבו.

הוא פשט את הטלית, רץ לשוק, חיפש את הסוחר, עד שמצא אותו והלווה לו את הכסף. כשחזר לבית הכנסת, התעטף שוב בטלית ואז זכה לראות את רבינו הזקן כשפניו מאירות.

כדי להבין את הדברים יותר, אנו רוצים לעסוק בשאלה מרתקת, שיש אומרים שהיא התמיהה הבלוטת ביותר בכל התורה:

מה פרץ הנוסטלגיה שתוקף את פרשת מסעי? מה מטרת רשימת המכולת של 42 נקודות הציון בהם ביקרנו במדבר? למה מקדישה התורה חמישים פסוקים של "ויסעו ויחנו ... ויסעו ויחנו", שאינם מלמדים כלום ואינם מחדשים דבר? התורה אינה מספרת מה עשינו שם, שום חוויה שעברנו לטובה או לרעה, אלא רק מונה את שמות המקומות וממשיכה הלאה?

1. במדבר לג: אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן: ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם ... ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסכת: ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר ... ויסעו מים סוף ויחנו במדבר סין: ויסעו ממדבר סין ויחנו בדפקה: ויסעו מדפקה ויחנו באלוש: ויסעו מאלוש ויחנו ברפידים.

לשם המחשה, סיפור בריאת העולם עליו מבוססת האמונה בבריאה בשישה ימים, תופש 31 פסוקים! סיפור מתן תורה ועשרת הדברות שמהווה את הבסיס למוסר העולמי, מתרכז ב-14 פסוקים! ואילו רשימת שמות המקומות בהם עברנו במדבר תופשת 50 פסוקים - יותר מסיפור הבריאה ומתן תורה יחד. וכל אחד תמה: האם אנו נערים שמתחרים מי צבר יותר חותמות בדרכו?! הרי בני הדור הוא מתו בחולות המדבר ואוסף המקומות לא אמר כלום לדור החדש שנכנס לארץ?

הנה תמיהתנו החדה של המקובל האיטלקי בתקופת גירוש ספרד, רבי אברהם סבע:

צרור המור פרשת מסעי: בכל התורה כולה אין דבר שיראה שהוא שלא לצורך כמו אלו המסעות.

השאלה גדולה יותר: למה מתמקדת התורה במסעות ולא בחניות? גם אם זיכרונות הנוסטלגיה חשובים, מה פתאום נפתחת הפרשה במילים "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", שפירושה הוא אלה הנסיעות שעשו ממצרים, והרי לכאורה מטרת הסיכום היא לדעת איפה עצרנו וכמה התקדמנו לארץ ישראל ולכן היה צריך להיאמר 'אלה חניות בני ישראל בדרך לארץ ישראל'?

אלשיך: למה מונה המסעות ולא החניות, כדרך העולם שאין מונים מקום שיצאו משם כי אם המקום שחננו בו? וגם אין אדם עושה עיקר מהנסיעה מכל אחד מהמקומות כי אם מה שהיה לו כשחנה בהם?

נחדד יותר את השאלה: "נסיעה" בלשון התורה היא עקירה ממקום היציאה. לא כלשונו בה הנסיעה היא דבר טפל בדרך אל היעד, אלא להיפך: נסיעה היא העקירה מהמקום שהיינו בו. לעומת זאת, חניה היא ההגעה ליעד. נסיעה היא מ, ואילו חניה היא ל.. או ב.. הנה כמה דוגמאות:

ליקוטי שיחות כג/226: 'הליכה' בלשון התורה מסמלת את ההתקדמות אל היעד, אולם 'נסיעה' מדגישה את היציאה מהמקום, כמו בפרשתנו 'ויסעו מ...', או כמו שאמר האיש ליוסף: 'ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה, וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן' (ובייחוד לדברי רש"י שם: 'הסיעו עצמן מן האחוה', היינו שעקרו עצמם מהרגש הטבעי של האהבה לאחיהם). וכן 'ויסע משה את ישראל מים סוף וברש"י: הסיעם בעל כרחם (כי רצו להתעכב לאסוף מביזת הים). וכן מתרגמים את המילה 'ויסעו' - 'ועקרו', כמו שופטים טז, יד: 'ויסע את היתד' ובמצודות שם: 'ועקרו'.

והתמיהה כפולה: למה מתמקדת התורה בנסיעה מ, והרי לכאורה תכלית הפרשה היא היכן עצרו?

ראו בהערה¹ חידוד פיקנטי לשאלה.

¹ הפסוק הראשון בפרשה הוא תמוה: "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם". בהתחלה נאמר "מוצאיהם למסעיהם" – היינו שמשה תיאר את היציאות לדרך, את ההתקדמות

לבסוף, עולה השאלה שהציג רבינו הזקן: מה הכוונה "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים"? הרי היה רק מסע אחד ממצרים - מרעמסס לסוכות - ואחריו אלו היו מסעות מחוץ למדינה? למה הדבר דומה: לאדם שיצא מרוסיה לארץ ישראל ובדרך התעכב 40 שנה באירופה ועבר 42 תחנות. הוא לא יאמר אלו המסעות מרוסיה, אלא אלו המסעות שהיו לי בתוך אירופה.

ליקוטי תורה לרבינו הזקן פרשתנו פחג: להבין לשון 'אלה מסעי' – שהוא לשון רבים – 'אשר יצאו מארץ מצרים', והרי מארץ מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שיצאו מרעמסס?

הרמב"ם מיישב בפשטות את השאלה הראשונה:

2. מורה נבוכים חלק ג פרק נ: אלו הספורים שיחשבו רבים שאין תועלת בזכרם... ומזה הזכרת המסעות שיראה שזכר מה שאין תועלת בו כלל... [ואולם] הצורך בו גדול מאד, מפני שכל הנסים אין אמתתם ברורה רק למי שראם, אך לעתיד יהיה זיכרוןם סיפור ואפשר שיכזיבם השומע... [כמו] עמוד ישראל במדבר ארבעים שנה והמצא בו המן בכל יום, והמדבר הוא כמו שזכר הכתוב 'נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים'... וכאשר ידע ה' יתעלה שאפשר לפקפק באלו המופתים בעתיד ויחשבו שעמידתם היתה במדבר קרוב מן הישוב שאפשר לאדם לעמוד בו... מפני זה... חזק עיני אלו הפלאים בְּבִאור המסעות ההם, שידעו גודל הפלא בישיבת מין האדם במקומות ההם ארבעים שנה.

תכלית הסיכום היא להנציח את הניסים שאירעו במדבר. טבע האדם הוא לשכוח את הנסים שנעשו לו ולהביש אותם בלבושי הטבע. האדם הוא יצור מציאותי ולכן נוטה לפקפק בכל תופעה ניסית. וכך יבואו ההיסטוריונים במהלך הדורות ויטשטשו את חיי הפלא במדבר: הם יטענו שבני ישראל חנו קרוב לגבולות ארץ מיושבת כלשהי ומשם הביאו אוכל ומים. לכן התורה חוזרת ומזכירה את המקומות הספציפיים בהם חנו כדי שיהיה ברור שהם ישבו בעומק המדבר והתקיימו בצורה ניסית.

ואולם בעוד שההסבר עונה את השאלה הראשונה, הוא מחזק שבעתיים את השאלה השנייה: מדוע מתמקדת התורה במסעות מ... ולא בחניות ב...?

רש"י עונה הסבר אחר, שמיישב את השאלה השנייה:

רש"י: למה נכתבו המסעות? להודיע חסדיו של מקום שאף שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה... שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות - צא מהם י"ד שכולם היו בשנה ראשונה, קודם גזירת המרגלים... ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן... נמצא שכל שמנה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות.

התורה רוצה לדבר על המסע עצמו ולהדגיש שזה לא היה נורא כפי שנראה מרחוק. למרות שנגזר עליהם להיטלטל ארבעים שנה במדבר, הקב"ה ריחם עליהם ולמעשה הסיע אותם עשרים מסעות בשלושים ושמנה שנה (ועוד 14 היו לפני גזירת המרגלים ושמנה היו בשנה האחרונה). כך שהם יצאו למסע ולתזוזה פעם בשנתיים.

ליעד, ואחר כך כתוב להיפך: "מסעיהם למוצאיהם" - כיצד התרחקו מהמקומות מהם יצאו. אז מה מטרת הרשימה? לסור מהרע או להתקרב אל הטוב?
אומר המגיד מדובנה משל נפלא: מעשה באבא שהתאלמן מאשתו ונשאר עם בן ממנה. היה לו קשה לבד והוא התחנן שוב, אבל האישה החדשה הציקה לבנו שנולד מהאישה הראשונה. האבא הבין שהפתרון היחיד הוא למצוא אישה טובה עבור הבן שתעניק לו בית חם וכך ייפטר מהשהות עם אמו החורגת. בירר האב על שידוך טוב לבנו ויצאו יחד לביתה של המוצעת. הדרך בעגלה נמשכה והבן שאל את העגלון "כמה אנו רחוקים מעיר המוצא?". מאוחר יותר הצטרף האבא לשאלה אבל הוא שאל: "כמה נשאר להגיע ליעד?".
ההבדל בניסוח השאלות: הבן אינו מכיר את המוצעת וכל מה שמעניין אותו הוא לברוח מביתו. האבא, לעומת זאת, שמע נכבדות על המיועדת ולכן מחכה בקוצר רוח לפגישת בנו עמה.
וזאת כוונת הפסוק: משה רבנו שידע והשיג את מעלות הארץ וכמה להגיע אליה, כתב את "מוצאיהם למסעיהם" – את היציאה לקראת היעד, ואילו עם ישראל רצה לברוח ממצרים אבל לא חשק במיוחד בארץ והתעניין רק ב"מסעיהם למוצאיהם" – כמה התרחקו מארץ המוצא.
והתמיהה גדולה פי כמה: למה בכל זאת מתמקדת התורה במסעות ממצרים ולא בהתקרבות לארץ ישראל?

אבל רש"י עצמו אינו מסתפק בפירוש הזה. כיון שקשה לומר שכל מטרת התיאור היא להדגיש את חסדו של הקב"ה, בשעה שזה לא "חסד" כל כך גדול לעבור 20 דירות בתוך 38 שנים. ואף שהם גרו באוהלים ניידים ולא בטרירות פאר, עדיין קשה לראות בטלטולים הללו את גודל "חסדיו של מקום".

אכן, הרמב"ן מסכם שאין הסבר משכנע לפרשת המסעות וזה מסוג הסודות שרק הקב"ה יודע טעמם.

רמב"ן: מכתב המסעות מצות ה'...לא נתגלה סודו וזהו "ויכתוב משה את מוצאיהם על פי ה'".

בכל זאת, אנו רוצים לפתח נקודה מרהיבה בסוד המסעות, ובהקדים יסוד גדול בשמו של הבעש"ט, שכתב נכדו בעל הדגל מחנה אפרים².

דגל מחנה אפרים ד"ה ויכתוב משה: שמעתי בשם אדוני זקני כי כל המסעות היו מ"ב והם אצל כל אדם מיום היוולדו עד שובו אל עולמו. כי מיום הלידה והוצאתו מרחם אמו הוא בחינת יציאת מצרים כנודע ואחר כך נוסע ממסע למסע עד בואו לארץ החיים העליונה... ובוודאי נכתבו המסעות בתורה להורות הדרך הישר לאיש הישראלי לידע הדרך אשר ילך בו כל ימי חייו ליסע ממסע למסע.

המסעות לא נכתבו בשביל מה שהיה, אלא בשביל מה שיהיה. לומר שהחיים הם מסע ארוך של 42 תחנות וכל אחד מבקר בכל אחת מהתחנות. לכל אחד יש "מרה" – מקומות שמר לו, ולכל אחד יש "מתקה" – מקומות שמתוק לו. לכל אחד יש "קברות התאוה" – מקומות שהוא קובר את התאוה ומקומות הפוכים, והתורה מונה את כל המקומות הללו כדי שנצא מוכנים למסע של החיים.

ברוח זו נציג מסר כביר ונצחי שמוצא הרבי מליובאוויטש בפרשת המסעות.

ג. גדלתי על הסיפור הבא וינקתי אותו בחלב אמי: אחד מאחיי הגדולים נולד עם קשיי אלרגיה שגרמו לו סבל איום. צמחה לו פטריה בפה בגללה לא היה יכול לאכול והוא סבל מקוצר נשימה ודלקות ראות. הוא לא גדל, אמי לא מצאה מה להאכיל אותו ועד שכבר אכל משהו, היה מוציא הכול. הסבל של המשפחה היה נורא, הטיפול סחט את משאבי הנפש של אימי והיא לא חזרה לעבודה אחרי הלידה.

סבי, הרב משה אשכנזי, נסע באותם ימים לרבי וביקש ברכה עבור המשפחה. במיוחד הזכיר את אמי ואת מצבו של הילד. הרבי ענה: "עכשיו הרי מתקיים כנס נשי חב"ד בארץ הקודש, היא בוודאי מתעסקת בפעולות הכנס, וזו כבר סיבה נוספת שהילד יהיה בריא". באותה תקופה יצא הרבי עם מבצעי הקודש של חלוקת נרות שבת והגברת הכשרות, ונשות כפר חב"ד ערכו כנס ארצי שעסק בהגברת הפעילות. והנה הרבי מצווה על אמי להתעסק בכנס.

הנהלת נשות חב"ד שמעה את דברי הרבי וביקשה ממנה לבוא להנחות את הכנס. היא הייתה בהלם. לא היה דבר רחוק ממנה מאשר לצאת מהבית ולשנות עולמות. היה לה קשה להתרכז, אבל הציווי של הרבי היה ברור. היא התכוננה, ישבה עם אנשים לבנות את האירוע ויצאה להנחות את הכנס הארצי. למחרת האירוע, עברה דלקת הריאות, חלפה הפטריה שליוותה אותה שלושה חודשים ואף תכשיר רפואי לא יכול היה לה, ובר"ח אדר "שמרבים בשמחה" חזרה לעבודה במכללת הכפר.

כל כך הרבה פעמים מרגיש אדם עייפות, ריקנות, חולשה, איבוד שליטה על החיים שלו, והוא קם ותוהה: איך יוצאים מזה? מה ירים אותי? מה יעניק לי תאוות חיים חדשה?

פרשת מסעי מניחה תשובה כבירה: לך תנצח את עצמך. תעשה משהו חשוב שאין לך חשק לעשות אותו. הניצחון הקטן יזכיר לך עד כמה אתה גדול ולמה נועדת.

נחשוב על שלוש החומשים האחרונים שמגיעים לסיכום בפרשת מסעי: אומה של עבדים יצאה ממצרים. שבורים, נואשים, טראומטיים, לא מאמינים בעצמם, בקושי מאמינים באלוקים וחסרי ידע בסיסי במצוות התורה. והנה אחרי 40 שנה במדבר הם מתקרבים לגבולות הארץ כשהם אומה מגובשת, יראי שמים ומחויבים למצוות, וחזקים מספיק כדי להסתער על קרב כיבוש הארץ כולה.

² לבעש"ט היו שני ילדים: רבי צבי ואודל. לאודל היו שלושה ילדים: רבי משה חיים אפרים מסדילקוב, בעל מחבר "דגל מחנה אפרים", רבי ברוך ממזיבוז ופייגה, אמו של רבי נחמן מברסלב.

איך זה קרה? כיצד צומחת אומה? אומרת פרשת השבוע: "אלה מסעי בני ישראל בצאתם מארץ מצרים": אלו האירועים בהם עקרו אבותינו את עצמם מהטבעיות והתרוממו לגישת חיים נעלית יותר. 42 פעמים יצא עם ישראל לדרך – ואנו יודעים עד כמה קשה לקום מהמקום ולצאת לדרך. ובכל זאת הם לא נותרו באותו מקום ותבעו מעצמם יותר. פעם נפלו בתלונות וקיטורים ב"מרה", אבל למחרת בבוקר קיבלו על עצמם להיות חיוביים יותר ויצאו למסע הבא. פעם עצרו ב"מתקה" והיה להם טוב, אבל הם לא נעצרו וחיפשו את הטוב המושלם, הנעלה יותר. פעם קיבלו את התורה ב"סיני", אבל אחרי כך יצאו למסע נוסף שיגרום להם מחויבות עמוקה יותר, וכן הלאה.

כי אלו החיים: נועדנו להיות בוראים!, לייצר **גרסה יותר טובה של עצמנו**. הקב"ה ברא את העולם כדי להיכנס למקום שלא נותנים לו להיכנס. לגרום לנו להיות שותפים לבריאה ולהרחיב את גבולות הקדושה. בעוד שיש בנו שאיפה בסיסית לנוח ולהרפות ולהיות מה שאנחנו, השאיפה האמתית יותר היא להיות בוראים וחדשנים ולייצר מעצמנו משהו יפה יותר ממה שנוצרנו עמו.

ההשקפה הזו עוברת בכל סיפור ובכל אות בתורה. למשל, נביט על פרשת בראשית ונשים לב שאירוע הבריאה לא מפסיק להיכשל. הקב"ה כביכול לא מצליח במעשה ידיו. הוא בורא עולם מדהים, עם אדם בעייתי שמחריב הכול. בתוך כמה שעות אוכלים אדם וחיה מעץ הדעת, קין רוצח את הבל, והעולם כולו מתדרדר אל חטאי המבול.

אבל במחשבה שניה, זה לא כישלון, אלא **כשל מתוכנן**. זה בדיוק המסר הכביר של הסיפור: בלי החטא היה העולם יותר יפה, אבל עם החטא הוא הופך להיות יותר **יצירתי**. כדוגמה לכך דיברנו פעם על הנקודה המדהימה הבאה: ספר בראשית ותחילת שמות מתארים שישה סבבים של מתח במשפחה: קין והבל, ישמעאל ויצחק, יעקב ועשו, אחי יוסף ויוסף, מנשה ואפרים, ומשה ואהרן. על פניו זה עולם ללא גבולות, אנשים שמסוגלים לכל פשע ולא עוצרים באדום. אבל במבט מעמיק יותר, אלו לא שישה סבבים של מתח במשפחה, אלא התקדמות מדורגת בה אנשים לומדים להתאפק ולמשול ברוחם. מסבב לסבב הם קמים, מתחרטים ומשפרים את התגובה.

המריבה הראשונה בין קין להבל נגמרת ברצח. המריבה השנייה בין ישמעאל ליצחק נגמרת יותר טוב: בפרידה. ישמעאל הולך לגור אצל אימא שלו ויצחק נשאר אצל אבא שלו. הסבב הבא מטפס עוד מדרגה: יעקב בורח מפני עשו וחי 34 שנים רחוק ממנו, בחוץ לארץ, אבל אחר כך הם נפגשים, מתנשקים ומסכמים שיום אחד יעברו לגור יחד. בסבב הרביעי יש לראשונה מחילה גמורה: יוסף מוחל לאחיו ומכלכל אותם עד סוף חייהם. בסבב החמישי בין מנשה לאפרים, לכתחילה לא מתחילה מריבה והאח הגדול מוחל על כבודו לחלוטין.

וגם זה לא השיא: בסבב השישי, משה עוקף את אחיו המבוגר ולוקח את ההנהגה שהייתה יכולה להיות שייכת לאהרן, ואהרן מקבל על עצמו להיות **המתורגמן ונושא הכלים של אחיו**. כי זה העולם שלנו: לא מושלם, אלא מפתיע. לא עולם טוב, אלא חגיגה של יצירת הטוב.

כעת נבין דבר נוסף: בתרבויות העולם יש כמה שיטות איך לחשב את היממה, מתי מתחילה יממה חדשה ומתי מסתיימת הקודמת (נניח היום הראשון לחודש). הבבלים בחרו בשיטה הכי הגיונית לכאורה: מזריחה לזריחה. אדם מתחיל יום חדש עם זריחת השמש ולכן סברא להתחיל את היממה בזריחת השמש ולסיים אותה כשהוא קם מהשינה לאחר יום האתמול.

העולם המודרני בחר בשיטה אחרת שאף היא הגיונית: מחצות הלילה לחצות הלילה. בחצות הלילה מתחילים אנשים לקום מהשינה ולהתארגן ליום המחר ומתחיל יום חדש.

ואולם עם ישראל בחר בשיטה התמוהה ביותר: "ויהי ערב ויהי בוקר". היום החדש מתחיל ברדת החשכה. אבל רגע, שעות הערב הן **אמצע יום העבודה**, ומה פתאום להתחיל בהן את המחר?

הבעיה היותר גדולה היא שכך נהג הקב"ה בעצמו: ה' התחיל את מלאכת הבריאה **בערב**, בשקיעת השמש והמשיך לעבוד כל הלילה עד שקיעת החמה של מחר. ברדת החשיכה התחיל את יום העבודה השני ושוב עבד עד רדת החשיכה של מחר, ככתוב "ויהי ערב ויהי בוקר".

וכל זה צריך הבנה: מי מתחיל לעבוד בערב? בני האדם הולכים לישון בערב ומתחילים בבוקר?³

התשובה החסידית מופלאה (ראו שיחת שמחת בית השואבה תשי"א): תהליך בריאת העולם רומז לתכלית הקיום: מהחושך אל האור. הקב"ה לא ברא עולם מואר, אלא עולם שנופל, טועה, מתגלגל, בוחר מעצמו בטוב ונותן לחיובי לנצח.

זה המסר של פרשת "מסעי": אם משיח לא הגיע, זאת אומרת שהקב"ה מצפה לעקירה נוספת. לניצחון נוסף. לעשות עוד משהו שלא אוהבים ולהאיר נקודה חדשה בתוך עצמנו ובעולם. כך הופכים נקודה נוספת לארץ ישראל ומיישרים את הדרך למלך המשיח.

3. ליקוטי שיחות כג/227: התכלית בסיפור המסעות הוא לומר שה'חניות' – השגת המדרגות בעבודת ה' - אינן השלמות והגמר של יציאת מצרים, אלא היציאה מהמצרים בכל חניה, מההישארות בהגבלה אפילו של קדושה. אין להיעמד בחניה אחת ותכלית החניות היא בעיקר לחזור ונסעו!

בכך מבאר הרבי את השאלה האחרונה: מדוע נאמר "אלה מסעי ... בצאתם מארץ מצרים", והרי מיד בנסיעה הראשונה לסוכות יצאו ממצרים? שכן כל החיים הם יציאה ממצרים. ממדרגה מוגבלת של קדושה לרמה נעלית יותר של מודעות ושל התמסרות. וככל שהאדם יכול לטפס גבוה יותר – ההתמסרות של אתמול היא בגדר מצרים.

ליקוטי שיחות ב/348: לכן נאמר 'אלה מסעי ... אשר יצאו מארץ מצרים' (אף שכבר במסע הראשון יצאו משם), שכן כל עוד לא הגיע ל'ירדן ירחו', הוא עדיין במצרים, שהרי ביחס לדרגה העליונה הוא עדיין במצרים, במיצר וגבול. וזהו הרמז בסיפור מ"ב המסעות, שלמרות שבני ישראל התקדמו כמה מסעות, הנה לגבי המדרגות העליונות יותר היו בבחינת מצרים ולא עצרו עד שהגיעו לארץ ישראל.

מה זה אומר בתכל"ס? הרעיון מעביר מסר מהפכני הן ביחס לעצמנו והן ביחס לחינוך הילדים שלנו: האושר של החיים נמצא בלפרוץ מיצרים וללכת אל מעבר לרגיל.

ויקרא כו,ג: אם בחקתי תלכו ואת מצותיו תשמרו - רש"י: שתהיו עמלים בתורה.

פרשת בחקתי היא פרשת הברכות. הקב"ה מבטיח כל טוב גשמי למי שילך בחוקיו וישמור מצוותיו, וכאן בא רש"י ויוצר מהפכה: השכר הגדול אינו מובטח על צבירת ידע, על שיעורים והרגלים לימודיים, אלא על פריצת גבולות: לימוד תורה מתוך עמל, לימוד שכרוך במאמץ כנגד מה שבא בקלות.

הנה גמרא נפלאה (ובהערה⁴ הובא משל חד):

³ האנושות נחלקת לשתי קבוצות: אנשי בוקר ואנשי לילה. אנשי בוקר הם אלה שמתעוררים בזריחה ואנשי לילה הם אלה שהולכים לישון בזריחה... אנשי בוקר פותחים את הדלת בחמש ורבע לאסוף את העיתון, בחמש וחצי הם מנקים את השולחן אחרי הקפה, וברבע לשש הם פותחים את בית הכנסת לשחרית. בשבע וחצי הם עושים טלפונים על נתיבי איילון ובאחת וחצי בצהריים הם נרדמים על הכיסא במשרד. אחרי ערבית הם סופרים את הדקות עד השינה, ואם תתקשר אליהם בעשר וחצי בלילה תקבל צעקות: "איפה אתה חי?". אנשי הלילה הם אותו דבר ורק הפוך: הם מתחילים את היום - בלילה. לא תראה אותם במשרד לפני עשר בבוקר וגם אז הם נכנסים עם שיער סתור ועיניים כועסות, כאילו מי זה שהעז להרוס להם את השינה. הם מתחילים לפרוח לקראת ארבע אחרי הצהריים ונשארים אחרונים במשרד. בשעה אחת עשרה בלילה הם בשיא שלהם: מחזירים טלפונים, עונים מיילים ועולים על מכשיר כושר. באחת אחרי חצות הם משאירים לך וואטספ: "מחפש אותך כבר שעה, למה לא עונה?".

הבעיה הגדולה היא כשאיש יום מתחתן עם אשת לילה או להיפך: זה מתכון למריבות נהדרות. איש היום כועס למה אשת היום לא עוזרת לו לארגן את הילדים בבוקר... ואילו אשת הלילה כועסת למה בעלה מאבד את האנרגיה לקראת ערב ורק רוצה לכבות את האור... ובכן, מסתבר שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא איש לילה יותר מאיש בוקר...

⁴ החפץ חיים בפרשת בחקתי מביא משל: אדם נכנס לחנות חליפות ועובר על תוויות המחיר. הראשונה 100 דולר, השנייה 150 דולר, השלישית עשרת אלפים. הוא היה בטוח שזאת חליפה של מעצב-על ולבש אותה בהתרגשות. לתדהמתו היא הייתה פגומה, החוטים פרומים והכפתורים לא עמדו ישר. הוא נדהם: על כישלון כזה דורשים \$10,000?! בעל המפעל הסביר: את החליפה תפר חייט עיוור שבקושי רואה מהו עושה. הוא עמל עליה כמה שנים והם נאלצו לשלם לו את כל המשכורת. וכיון שכך הם דורשים עליה פי כמה... נו, ברור שהטיעון לא משכנע לקוח הוציא את הארנק, כי בעולם הזה בוחנים תוצאות ולא מאמצים. אבל הקב"ה משלם דווקא על המאמץ ולא את התוצאות.

חגיגה ט: אמר בר הי הי להלל: מאי דכתיב (מלאכי ג, יח) 'ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו', היינו צדיק היינו עובד אלקים היינו רשע היינו אשר לא עבדו? א"ל 'עבדו ולא עבדו' תר"ויהו צדיקי גמורי ניהו ו[בכל זאת נקרא 'אשר לא עבדו', ד] אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. צא ולמד משוק של חמרין שמסיעים עשרה פרסי בזוזא, ואחד עשר פרסי בתרי זוזי (ישכיר לך אדם חמורו בזוז אחד, שכבר נהגו כן, אבל אם תאמר לו לילך פרסה יותר - ישאלך שני זוזים, כי הוא יותר מרגילותו).

וכך ביחס לחינוך הילדים: הדבר הכי גרוע שהורים יכולים לעשות לילד הוא לא לדרוש ממנו. הדבר הכי טוב שהורים יכולים לתת לילד הוא ללמד אותו לעשות משהו לא אהוב ולנצח.

הנה דוגמה: לפני כמה שנים סערה הקהילה החינוכית בעולם. איימי צ'ואה, פרופסור באוניברסיטת העילית "ייל" בקונטיקט, היא בת להורים שהיגרו מסין לארצות הברית. בשנת 2002 היא כתבה ספר מטלטל בשם "המנון הקרב של אימא נמרה" (הוצאת מודן בעברית). היא דורכת בכל הכוח על היבלת הכי כואבת לאמריקאים: העובדה שהתלמידים הסינים עוקפים את האמריקאים (ועוד יותר אותנו) בכל פרמטר אפשרי. במבחן פיז"ה בשנת יציאת הספר לאור, תלמידי שנחאי ראשונים בקריאה, בעוד שהאמריקאים במקום 17 והישראלים – אוי לבושה - במקום 37. השנחאים ראשונים במתמטיקה, ארה"ב במקום 31 וישראל 42. במדעים: שנחאי במקום הראשון, ארה"ב במקום 23 ואנחנו – 42.

ההסבר של צ'ואה פשוט: התלמידים האמריקאים כושלים כי יש להם הורים אמריקאים, ואלו הפסיקו לחנך את הילדים לעשות משהו שהם לא אוהבים. מרוב דיבורים על אינדיבידואליות וייחודיות, ההורים שכחו לתבוע מהילד להתאמץ. הסינים, לעומתם, לא מוותרים. הם תובעים מילדיהם בעקשנות להשיג מצוינות וככה מעצימים את היכולות שלהם.

היא מספרת כיצד העבירה את הבנות שלה מסלול גידול קשוח בו היו חייבות להשיג ציון A בכל בחינה. הבת שלה, בת השש, לא אהבה לימודי פסנתר, והאימא הפכה את הבית לאזור מלחמה. היא לא נתנה לה לקום מהכיסא עד שתסיים לנגן ואיממה לתרום את בית הבובות שלה ליתומים. בסוף, הילדה הצליחה לבצע את המשימה ומאז לא הפסיקה לנגן.

אז, כמובן, השיטות הסיניות הן לא בדיוק השיטות היהודיות⁵. אבל עיקר הדברים משקף את החינוך היהודי בשיטת "יגעת ומצאת תאמין" ו"שתהיו עמלים בתורה" ואז זוכים לברכות הגדולות מהשמיים.

נסיים עם הסיפור הבא שמסכם את השיעור כולו: ר' גימפל אורמלנד היה יהודי מבוסס שניהל בית אבות במיאמי. הוא לא היה חסיד חב"ד, אבל התקרב לעולמה של חב"ד באמצעות הבחורים השלוחים בישיבה במיאמי. באחת השנים החליט להכיר את הרבי ושהה ב-770 בשבת בראשית. באותה שבת מכרו בבית הכנסת את זכות ה'מצוות' של כל השנה ור' גימפל - שלא הבין בדיוק מה קורה ורק שמע מרחוק שאוספים כסף – הכריז שהוא תורם אלף דולר לטובת בית הכנסת. באופן חריג, הרבי פנה אליו ואמר: "אני רוצה ממך \$5000". גימפל נבהל והרבי הגיב שהוא נותן לו הבטחה כי בשנה הבאה יוכל לתת כפל כפליים.

בכך מבאר החפץ חיים את לשון התפילה שמובאת בגמרא לאומרה לפני הלימוד: "הם עמלים ואנו עמלים. הם עמלים ואינם מקבלים שכר ואנו עמלים ומקבלים שכר". והתמיהה גדולה: הרי הם גם עמלים ומקבלים שכר? מבאר החפץ חיים: הם מקבלים שכר על התוצאות מהעמל ואנו על העמל גופא.

⁵ **ההבדלים בין החינוך היהודי לסיני:** א. התורה דורשת מאמץ ולא מצוינות. יהודי לא צריך להשיג ציון A, אבל נדרש להתקדם צעד אחד יותר מהרגילות. לכן אם הילד קיבל במבחן הקודם 65 וכעת התקדם ל-71, מגיעות לו כל התשואות. ב. החינוך היהודי לא מחייב את כל הילדים לנגן בכינור ופסנתר, אלא בוחן את נטייתו האישית של התלמיד ומעודד להתמקד בתחום הלימוד הקרוב לליבו – משנה, הלכה או אגדה. ככתוב: "חנוך לנער על פי דרכו" ו"לעולם ילמד אדם במקום שליבו חפץ".

סיפור: הרב שבתי סלביצקי, שליח חב"ד באנטוורפן, למד בצעירותו בישיבה ליטאית מכובדת, "קול תורה" בירושלים. פעם שם לב לאחד מחבריו, שהוא שרוי בנפילת רוח. אחרי לחצים הסכים בחור לפתוח את הלב. "אין צדק בעולם. אני צריך ללמוד יומם ולילה בשביל להשיג הצלחה בלימוד התורה ובסוף אני משיג תוצאות בינוניות. ואילו בחור אחר התברך בכישרונות גאונים ואף שהוא כמעט לא לומד, הוא מצליח לצבור ידע אדיר ויהפוך בעתיד להיות 'גדול'. מה הצדק כאן?"

הרב שבתי הציע לו לכתוב את השאלה לרבי מלובאוויטש. הרבי ענה: אין שום מצווה להיות 'גדול'. יהודי לא חייב להשיג מצוינות. המצווה היא לעבוד את ה' וכל אחד בהתקדמות שלו גורם את הנחת הגדולה ביותר.

זאת הייתה הוצאה גדולה עבורו, אבל בסתר לבו שמח על ההבטחה הרומזת כי הוא עתיד לשנה עסקית מוצלחת. בכל יום חיכה לטלפון ממנהל ההשקעות שלו או ממפעל הפיס, אבל השנה עברה ולא קרה שום דבר מיוחד. לפתע סמוך מאוד לראש השנה, הוא קיבל טלפון ממנהל הקמפוס של בית הרפואה שעמד צמוד לבית האבות שלהם עם הצעה למכור להם את הבניין.

ר' גימפל הגיע למסקנה שזאת הזדמנות למכור את המקום והם חתמו על 'זיכרון דברים'. הוא קיבל מקדמה על העסקה והחלק האישי שלו במקדמה היה 15,000 דולר, פי 3 מאותם \$ 5000 שהוא נתן לרבי אשתקד. נו, כעת ברור שהוא קנה כרטיס טיסה נוסף לניו יורק לשמחת תורה וציפה לשמוע את הסכום אותו יבקש הרבי. בסתר ליבו קיווה שהרבי יתבע בגדול ויבקש סכום עצום ככל האפשר וכך יוכל לדעת מראש כמה ירוויח בשנה הבאה בכפל כפליים... סוג של תכנון מס מוקדם...

הוא התחרה בעקשנות מול החסיד ר' בערל ווייס על קניית הפסוק הראשון ב"אתה הראת" עבור הרבי, אך לבסוף נכנע. הוא קנה את הפסוק השני ואמר שהסכום יהיה 'על דעת הרבי'. בליבו קיווה שהסכום 'על דעת הרבי' יהיה מפתיע... אחרי שבת בראשית הוא נכנס ליחידות. הרבי לא העלה את הנושא והוא שאל כמה לכתוב בצ'ק עבור הפסוק בשמחת תורה?

הרבי השיב: "126 דולר". אורמלנד נדהם. בשנה שעברה, כשלא היה לו, הרבי ביקש 5000 דולר והשנה כשביכולתו לתת, הרבי מבקש 126?! הרבי ענה: "גימפל, אני לא זקוק לכסף שלך, אני צריך שתפרוץ את ההגבלות שלך. בשנה שעברה, פריצת גבולות הייתה עם הסכום שנקבתי, וכעת תיתן מה שתיתן [לשם שמים]..."

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**